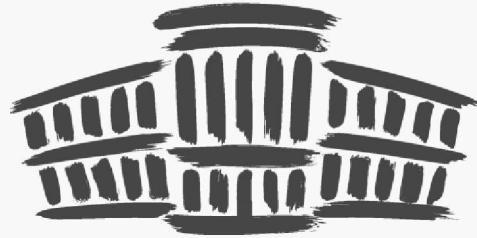

Суботица
SZABADKA
SUBOTICA
SUBOTICA
2022

**11. МЕЂУНАРОДНА МЕТОДИЧКА
КОНФЕРЕНЦИЈА**
ПРОМЕНА ПАРАДИГМЕ
У ОБРАЗОВАЊУ И НАУЦИ

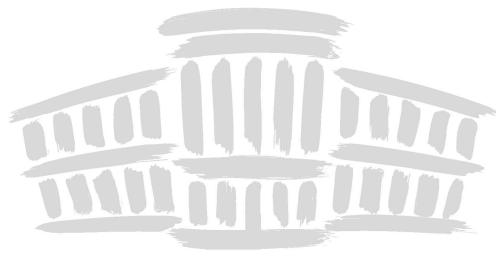
**11. NEMZETKÖZI MÓDSZERTANI
KONFERENCIA**
PARADIGMÁVÁLTÁS
AZ OKTATÁSBAN ÉS A TUDOMÁNYBAN

**11. MEĐUNARODNA METODIČKA
KONFERENCIJA**
PROMENA PARADIGME
U OBRAZOVANJU I NAUCI

**11TH INTERNATIONAL
METHODOLOGICAL CONFERENCE**
CHANGING PARADIGMS
IN EDUCATION AND SCIENCE

УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ УЧИТЕЉСКИ ФАКУЛТЕТ НА МАЂАРСКОМ НАСТАВНОМ ЈЕЗИКУ У СУБОТИЦИ
ÚJVIDÉKI EGYETEM MAGYAR TANNYELVŰ TANÍTÓKÉPZŐ KAR, SZABADKA
SVEUČILIŠTE U NOVOM SADU UČITELJSKI FAKULTET NA MADARSKOM NASTAVNOM JEZIKU U SUBOTICI
UNIVERSITY OF NOVI SAD HUNGARIAN LANGUAGE TEACHER TRAINING FACULTY, SUBOTICA

11. Међународна методичка конференција

Промена парадигме у образовању и науци

Zbornik radova

Датум одржавања: 3–4. новембар 2022.

Место: Учитељски факултет на мађарском наставном језику,
Суботица, ул. Штросмајерова 11., Република Србија.

11. Nemzetközi Módszertani Konferencia

Paradigmaváltás az oktatásban és a tudományban

Tanulmánygyűjtemény

A konferencia időpontja: 2022. november 3–4.

Helyszíne: Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar,
Szabadka, Strossmayer utca 11., Szerb Köztársaság.

11. Međunarodna metodička konferencija

Promena paradigme u obrazovanju i nauci

Zbornik radova

Datum održavanja: 3–4. novembar 2022.

Mesto: Učiteljski fakultet na mađarskom nastavnom jeziku,
Subotica, ul. Štrosmajerova 11., Republika Srbija.

11th International Methodological Conference

Changing Paradigms in Education and Science

Papers of Studies

Date: November 3-4, 2022

Address: Hungarian Language Teacher Training Faculty, University of Novi Sad,
Subotica, Strossmayer str. 11, Republic of Serbia

Суботица – Szabadka – Subotica – Subotica

2022

Издавач
Универзитет у Новом Саду
Учитељски факултет на мађарском наставном језику
Суботица

Kiadó
Újvidéki Egyetem
Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar
Szabadka

Izdavač
Sveučilište u Novom Sadu
Učiteljski fakultet na mađarskom nastavnom jeziku
Subotica

Publisher
University of Novi Sad
Hungarian Language Teacher Training Faculty
Subotica

Одговорни уредник / Felelős szerkesztő /
Odgovorni urednik / Editor-in-chief
Josip Ivanović

Уредници / Szerkesztők / Urednici / Editors
Márta Törteli Telek
Éva Vukov Raffai

Технички уредник / Tördelőszerkesztő /
Tehnički urednik / Layout editor
Attila Vinkó
Zsolt Vinkler

+381 (24) 624 444
magister.uns.ac.rs/conf
method.conf@magister.uns.ac.rs

ISBN 978-86-81960-20-2

Председавајући конференције

Јосип Ивановић
в.д. декан

Predsjedatelj konferencije

Josip Ivanović
v.d. dekan

A konferencia elnöke

Josip Ivanović
mb. dékán

Conference Chairman

Josip Ivanović
acting dean

Организациони одбор / Szervezőbizottság /
Organizacijski odbor / Organizing Committee

Председници / Elnökök / Predsjednici / Chairperson

Márta Törteli Telek
University of Novi Sad, Serbia

Éva Vukov Raffai
University of Novi Sad, Serbia

Чланови организационог одбора /A szervezőbizottság tagjai /
Članovi Organizacijskoga odbora / Members of the Organizing Committee

Fehér Viktor
University of Novi Sad, Serbia

Márta Takács
University of Novi Sad, Serbia

Eszter Gábrity
University of Novi Sad, Serbia

Judit Raffai
University of Novi Sad, Serbia

Beáta Grabovac
University of Novi Sad, Serbia

Márta Törteli Telek
University of Novi Sad, Serbia

Szabolcs Halasi
University of Novi Sad, Serbia

Zsolt Vinkler
University of Novi Sad, Serbia

Rita Horák
University of Novi Sad, Serbia

Attila Vinkó
University of Novi Sad, Serbia

Laura Kalmár
University of Novi Sad, Serbia

Éva Vukov Raffai
University of Novi Sad, Serbia

Cintia Juhász Kovács
University of Novi Sad, Serbia

Zsolt Námesztovszki
University of Novi Sad, Serbia

János Samu
University of Novi Sad, Serbia

Секретарице конференције
A konferencia titkárője
Tajnice konferenciјe
Conference Secretary

Brigitta Búzás
University of Novi Sad, Serbia

Viola Nagy Kanász
University of Novi Sad, Serbia

Уреднички одбор конференције
A konferencia szerkesztőbizottsága
Urednički odbor konferencije
Conference Editorial Board

Fehér Viktor
University of Novi Sad, Serbia

Laura Kalmár
University of Novi Sad, Serbia
(International Scientific Conference)

Cintia Juhász Kovács
University of Novi Sad, Serbia
(ICT in Education Conference)

Zsolt Námesztovszki
University of Novi Sad, Serbia
(ICT in Education Conference)

Judit Raffai
University of Novi Sad, Serbia
(International Scientific Conference)

Márta Törteli Telek
University of Novi Sad, Serbia
(International Methodological Conference)

Éva Vukov Raffai
University of Novi Sad, Serbia
(International Methodological Conference)

Научни и програмски одбор
Tudományos programbizottság
Znanstveni i programski odbor
Scientific and Programme Committee

Председник / Elnök / Predsjednica / Chairperson

Judit Raffai
University of Novi Sad, Serbia

Чланови научног и програмског одбора
A tudományos programbizottság tagjai
Članovi znanstvenog i programskog odbora
Members of the Programme Committee

Milica Andevski
University of Novi Sad,
Serbia

Éva Borsos
University of Novi Sad,
Serbia

Noémi Görög
University of Novi Sad,
Serbia

László Balogh
University of Debrecen,
Hungary

Benő Csapó
University of Szeged,
Hungary

Katinka Hegedűs
University of Novi Sad
Serbia

Edmundas Bartkevičius
Lithuanian University, Kauno,
Lithuania

Eva Dakich
La Trobe University, Melbourne,
Australia

Erika Heller
Lóránd Eötvös University,
Budapest, Hungary

Ottó Beke
University of Novi Sad
Serbia

Zoltán Dévavári
University of Novi Sad,
Serbia

Rita Horák
University of Novi Sad,
Serbia

Stanislav Benčič
University of Bratislava,
Slovakia

Péter Donáth
Lóránd Eötvös University,
Budapest, Hungary

Hargita Horváth Futó
University of Novi Sad,
Serbia

Annamária Bene
University of Novi Sad,
Serbia

Róbert Farkas
University of Novi Sad,
Serbia

Éva Hózsa
University of Novi Sad,
Serbia

Emina Berbić Kolar
Josip Juraj Strossmayer
University of Osijek,
Croatia

Dragana Francišković
University of Novi Sad,
Serbia

Szilvia Kiss
University of Kaposvár,
Hungary

Rózsa Bertók
University of Pécs,
Hungary

Olivera Gajić
University of Novi Sad,
Serbia

Anna Kolláth
University of Maribor,
Slovenia

Radmila Bogosavljević
University of Novi Sad,
Serbia

Dragana Glušac
University of Novi Sad,
Serbia

Cintia Juhász Kovács
University of Novi Sad,
Serbia

Elvira Kovács
University of Novi Sad,
Serbia

Mitja Krajnčan
University of Primorska, Koper,
Slovenia

Imre Lipcsei
Szent István University, Szarvas,
Hungary

Lenke Major
University of Novi Sad
Serbia

Sanja Mandarić
University of Belgrade,
Serbia

Pirkko Martti
University of Turku, Turun
Yliopisto, Finland

Damir Matanović
Josip Juraj Strossmayer
University of Osijek,
Croatia

Éva Mikuska
University of Chichester,
United Kingdom

Vesnica Mlinarević
Josip Juraj Strossmayer University
of Osijek, Croatia

Margit Molnár
University of Pécs,
Hungary

Ferenc Németh
University of Novi Sad,
Serbia

Siniša Opić
University of Zagreb,
Croatia

Slavica Pavlović
University of Mostar,
Bosnia and Herzegovina

Lidija Pehar
University of Sarajevo,
Bosnia and Herzegovina

Andelka Peko
Josip Juraj Strossmayer
University of Osijek,
Croatia

Valéria Pintér Krekić
University of Novi Sad,
Serbia

Ivan Poljaković
University of Zadar,
Croatia

Zoltán Poór
University of Pannonia,
Veszprém, Hungary

Vlatko Previšić
University of Zagreb,
Croatia

Zoran Primorac
University of Mostar,
Bosnia and Herzegovina

Ivan Prskalo
University of Zagreb,
Croatia

Ildikó Pšenáková
University of Trnava,
Slovakia

Judit Raffai
University of Novi Sad,
Serbia

János Samu
University of Novi Sad,
Serbia

László Szarka
University Jan Selyeho, Komárno,
Slovakia

Svetlana Španović
University of Novi Sad,
Serbia

Márta Takács
University of Novi Sad,
Serbia

Viktória Zakinszky Toma
University of Novi Sad
Serbia

János Tóth
University of Szeged,
Hungary

Vesna Vučinić
University of Belgrade,
Serbia

Éva Vukov Raffai
University of Novi Sad,
Serbia

Smiljana Zrilić
University of Zadar,
Croatia

Julianna Zsoldos-Marchis
Babeş-Bolyai University,
Cluj-Napoca,
Romania

Рецензенти / Szaklektorok / Recenzenti / Reviewers

Ottó Beke
(University of Novi Sad, Serbia)

Annamária Bene
(University of Novi Sad, Serbia)

Eszter Gábrity
(University of Novi Sad, Serbia)

Noémi Görög
(University of Novi Sad, Serbia)

Szabolcs Halasi
(University of Novi Sad, Serbia)

Katinka Hegedűs
(University of Novi Sad, Serbia)

Rita Horák
(University of Novi Sad, Serbia)

Josip Ivanović
(University of Novi Sad, Serbia)

Laura Kalmár
(University of Novi Sad, Serbia)

Elvira Kovács
(University of Novi Sad, Serbia)

Valéria Krekity Pintér
(University of Novi Sad, Serbia)

Ana Lehocki-Samardžić
(J. J. Strossmayer University in Osijek)

Lenke Major
(University of Novi Sad, Serbia)

Laura Kalmár
(University of Novi Sad, Serbia)

Ferenc Németh
(University of Novi Sad, Serbia)

Zoltán Papp
(University of Novi Sad, Serbia)

Leonóra Povázai-Sekulić
(University of Novi Sad, Serbia)

Judit Raffai
(University of Novi Sad, Serbia)

János Samu
(University of Novi Sad, Serbia)

Márta Takács
(University of Novi Sad, Serbia)

Viktória Zakinszky Toma
(University of Novi Sad, Serbia)

Аутори сносе сву одговорност за садржај радова. Надаље, изјаве и ставови изражени у радовима искључиво су ставови аутора и не морају нужно представљати мишљења и ставове Уредништва и издавача.

A kiadványban megjelenő tanulmányok tartalmáért a szerző felelős. A kiadványban megjelenő írásokban foglalt vélemények nem feltétlenül tükrözik a Kiadó vagy a Szerkesztőbizottság álláspontját.

Autori snose svu odgovornost za sadržaj radova. Nadalje, izjave i stavovi izraženi u radovima isključivo su stavovi autora i ne moraju nužno predstavljati mišljenja i stavove Uredništva i izdavača.

The authors are solely responsible for the content. Furthermore, statements and views expressed in the contributions are those of the authors and do not necessarily represent those of the Editorial Board and the publisher.

СПОНЗОРИ КОНФЕРЕНЦИЈЕ / A KONFERENCIÁK TÁMOGATÓI / POKROVITELJI
KONFERENCIJE/ CONFERENCE SPONSORS

VEDRANA ŽIVKOVIĆ ZEBEC, ANAMARIJA KANISEK
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Osijek, Republika Hrvatska
vzivkovic@foozos.hr, anamarija.kanisek229@gmail.com

PODUZETNE I SNAŽNE – PRIKAZ DJEVOJČICA U SUVREMENIM SLIKOVNICAMA

Sažetak

U demokratskom je društvu nužno razvijati rodnu ravnopravnost već od najranije dobi kako bi se vrijednosti zadobivene u djetinjstvu sačuvale tijekom cijelog života. Književnost može biti jedan od kanala usvajanja rodne ravnopravnosti jer suvremena dječja književnost korespondira i na tematskoj i na didaktičkoj razini s izvanknjiževnom stvarnošću tematizirajući društvene aktualnosti, ali i projicirajući sliku djetinjstva u skladu s prevladavajućim društvenim normama.

Slikovnica kao književna vrsta s kojom se djeca prvo susreću nudi mogućnost usvajanja vrijednosti već od najranije dobi. U radu će se na odabranom uzorku dječjih slikovnica koje pripadaju recentnom književnom stvaralaštvu te koje su u Hrvatskoj objavljene u razdoblju 2019–2021, analizirati na koji su način prikazane djevojčice te kakve su edukativne vrijednosti slikovnica usmjerene ravnopravnosti spolova, prikazu likova djevojčica i njihovih osobina i vrlina.

Ključne riječi: *Slikovnica, rodna ravnopravnost, djetinjstvo, suvremena dječja književnosti*

1. Uvod

Važnost čitanja slikovnica od najranije dobi naglašavana je i promatrana s različitih aspekata te osim slušanja/čitanja same priče, razvijanja mašte, bogaćenja vokabulara te zabave, slikovnice imaju i funkciju prenošenja aktualne društvene ideologije. Mattix i Sobolak (2014) ističu važnost dječje književnosti kao moćnog medija koji prenosi ideje i društvene perspektive djeci u njima prilagođenoj formi. „Poruke koje šalje dječja književnosti imaju veliku važnost: priče odnosno poruke utječu na to kako će djeca gledati na svijet oko sebe i reagirati na njega. One imaju neizmjeran potencijal kako bi djecu naučile o svijetu, ali i mnogobrojnim idejama, temama kao i kompleksnim pitanjima.“¹ (Mattix i Sobolak, 2014: 229) Slikovnica bi trebala prenosi poželjne i pozitivne poruke prihvaćanja različitosti i ravnopravnosti spolova, ali nažalost mnoge slikovnica, osobito one objavljene u ranijim razdobljima, kriju brojne i naizgled bezopasne zamke koje pridonose usvajanju spolnih stereotipa kod djece rane i predškolske dobi.

Pitanja ravnopravnosti spolova već su dugo aktualna i neki obrasci ponašanja i percepcije spolova danas su, barem djelomično, promijenjeni. Weitzman i sur. (1972) navode da književnost ne mora nužno reflektirati stanje u društvo nego ima i sposobnost i mogućnost donositi i alternativne opcije, ali ipak vjeruju da slikovnice pokazuju i postojeće stanje te mogu imati utjecaj na stvaranje očekivanja i identiteta čitanja.

„Slikovnica imaju iznimno važnu ulogu u ranom učenju spolnih uloga zato što su sredstvo za prezentiranje društvenih vrijednosti djeci. Kroz knjige djeca uče o svijetu izvan svoje neposredne okoline: uče što drugi dječaci i djevojčice rade, govore, osjećaju, uče što je dobro ili loše i što se očekuje od djece njihove dobi.“ (Weitzman i sur., 1972: 112) U kontekstu suvremenog društva, navedeno se može primijeniti i na književne tekstove, ali i na medijske sadržaje kojima su djeca (pa i populacija u

¹ Prijevodi navoda Vedrana Živković Zebec.

cijelosti) izloženi te je važno da oni djeci projiciraju sliku djeteta i djetinjstva u kojoj vladaju obrasci ponašanja koji odgovaraju ravnopravnosti spolova.

Slikovnice odabrane kao korpus u ovome radu izdane su krajem drugog desetljeća 21. stoljeća, u kojemu vlada novi val feminizma i ženskog aktivizma². Novi naslovi od čitatelja traže promjenu načina gledanja na djevojčice odnosno „prezentiraju konceptualne informacije koje navode čitatelje da preispitaju svoja očekivanja, što može rezultirati modificiranjem shema i obrazaca koji imaju ograničavajuće društvene i intelektualne učinke.“ (Coats, 2017: 124, navedeno prema Stockewll, 2002) Rad će pokazati na koji se način prikazuju ženski likovi u suvremenim slikovnicama te mnogobrojna iskustva djevojčica kao i njihova strana priče i života.

2. Istraživanja o prikazu ženskih likova u slikovnicama i književnosti

Sadržaji bi u slikovnicama trebali biti primjereni djeci te ih od najranije dobi učiti ispravnim vrijednostima, među ostalim i ravnopravnosti spolova i prihvaćanju različitosti. Izdvojena prethodna istraživanja koje će se prikazati u ovom radu pokazuju da situacija u dječoj književnosti nije bila takva kroz 20. stoljeće pa ni na početku 21. stoljeća. Tek posljednjih godina imamo aktualizaciju pitanja prikaza djevojčice u književnosti te se ističu promjene koje će i ovaj rad prikazati. Brojni su radovi istraživali prikaz djevojčice u slikovnicama i projiciranje rodnih uloga i spolnih stereotipa u toj književnoj vrsti, kao i čestotnost pojavljivanja muških i ženskih likova u slikovnicama i dječoj književnosti.

Jedan od prvih naslova koji se bavio tom tematikom je rad Mary Ritchie Key naslova „Uloga muškarca i žene u dječjim knjigama: Otklanjanje svih sumnji“ u kojemu je autorica proučavala dječje knjige objavljene 1960-ih godina te zaključila da se likovi muški i ženski likovi prikazuju različito: muški su se likovi češće prikazivali u aktivnim ulogama koje su uključivale pamet, pustolovinu ili zarađivanje dok su žene imale podređene uloge, kao promatrači, kao žrtve te su bile bespomoćne odnosno ovisne o tuđoj pomoći (navedeno prema Coast, 2017: 120).

Studija *Sex-Role Socialization in Picture Books for Preschool Children* (Weitzman i sur., 1972) smatra se ishodišnom u analizi prikaza likova dječaka i djevojčica odnosno rodnih i spolnih stereotipa u slikovnicama te su se mnoge kasnije studije osvratile na ovu studiju te su kroz naredna desetljeća u više navrata objavljivana i ažurirana navedene teme odnosno tzv. *update* (v. Grauerholz & Pescosolido, 1989; Gooden & Gooden, 2001; Hamilton et al., 2006) s drugim korpusom, ali vrlo zanimljivo – sličnim zaključcima. U svojoj studiji na korpusu nagrađivanih slikovnica nagrađenih Caldecott medaljom³ u razdoblju 1938–1971. Weitzman i sur. (1972) zaključuju da je broj muških likova u naslovima slikovnica veći od ženskih u odnosu kao i broj muških likova u odnosu na pojavnost ženskih likova. U analiziranim slikovnicama se očitovala i pojavnost rodnih uloga pri čemu su djevojčice bile prikazane kao pasivne i često vezane uz unutarnje prostore dok su dječaci bili aktivni, pustolovni i prikazani u vanjskim prostorima. Osim djevojčica, stereotipne su uloge imale i odrasle žene.

Kasnije su studije različito tumačile pojavnost muških i ženskih likova u slikovnicama, ponekad i s proturječnim stajalištima i zaključcima. Nikolajeva i Scott (2001) navode obrazloženje veće pojavnosti likova dječaka te pojavu djevojčica objašnjavaju kao „neesencijalnu“. Navode da u ranom djetinjstvu rodni identitet još nije važan te da se u slikovnicama pojavljuju i mnogi likovi koji nose lik dječaka ili djevojčica, ali u naravi su neutralni te neodređenih godina.

Hamilton i sur. (2006) naglašavaju važnost oblikovanja rodnih uloga u slikovnicama odnosno kako će se prikazati likovi dječaka i djevojčica: „Prvo, zdrav razum nam govori da je prikaz rodnih uloga u slikama važan – stereotipni prikazi i nedovoljna zastupljenost ženskih likova negativno utječu na dječji razvoj, ograničavaju njihove karijerne težnje, oblikuju njihove stavove o budućim ulogama kao roditelji

² Gajger i Car (2020.) navode da u 21. stoljeću ženski aktivizam postaje trend. U tom se razdoblju javljaju 3. i 4. val feminizma. Treći val karakterizira preispitivanje društvenih konstrukcija te naglašavanju razlika među ženama, njihovim interesima, problemima i potrebama dok se četvrti val vezuje uz aktivizam na društvenim mrežama i vrlo je recentan te se njegova evaluacija očekuje u narednim razdobljima.

Četvrti val obilježavaju i prosvjedi za ravnopravnost žena u poslovnom svijetu, protiv seksizma, nasilja nad ženama, online mizoginije i dr. diljem svijeta, potaknuti i predvođenim mladim ženama u te praćeni sadržajima na internetu odnosno društvenim mrežama (Cohrane, 2013)

³ Caldecott medalja je nagrada koju godišnje dodjeljuje Association for Library Service to Children najboljoj slikovnici objavljenoj u SAD-u.

pa čak utječu i na njihove osobne karakteristike.“ (2006: 757) Autori navode da se djeci počinju aktivnije čitati slikovnice u dobi 3-5 godina te pojavnost rodnih uloga i nejednaka zastupljenost muških i ženskih likova utječu na dječje shvaćanje rodnih uloga i razvoj njihova identiteta, ali i samopouzdanja. Njihova je studija provedena na uzorku od 200 najprodavanijih dječjih knjiga u Americi te i oni zaključuju da nije došlo do promjene u zastupljenosti ženskih likova u slikovnicama te su ženski likovi češće prikazani u stereotipnim ulogama, pasivne ili u brizi za druge i u unutarnjim prostorima, dok su dječacima ostavljeni prostori za avanture, spašavateljske uloge i vanjski prostori.

I u posljednjem je desetljeću aktualno istraživanje oslikavanja djevojčica i dječaka u slikovnicama, različitim metodološkim postupcima, odabirom korpusa ili teorijskom stajališta sa zaključcima o nekim pomacima, ali i zadržavanju obrazaca ponašanja. U radu će se izdvojiti istraživanje Trevino (2016) i Coats (2017) Trevino je na korpusu 100 slikovnica istraživala pojavnost ženskih likova u slikovnicama i njihovu zastupljenost u dijalozima ili na ilustracijama kao i obrasce ponašanja te došla do zaključka da se pojavnost muških i ženskih likova malo promjenila, ali se promjenila njihova zastupljenost u dijalozima i na ilustracijama te je njihova zastupljenost sličnog prosjeka. Stereotipne se osobine vezuju i uz muške i uz ženske likove, ali je muškim likovima dana veća kompleksnost obrazaca ponašanja.

Coats (2017) ističe važnost prikaza i dječaka i djevojčica u slikovnicama te smatra da se treba više pisati o djevojčicama i mijenjati obrasce ponašanja koji oblikuju njihovo ponašanje. Smatra da je oslikavanje spola bitno jer dječji čitatelji čitanjem slikovnica razvijaju kognitivnu shemu koja načinima izgleda, emocija i ponašanja omogućuje razvijanje vlastitog i tuđeg rodnog identiteta. Autorica također zaključuje, da iako postoje neke promjene u prikazu likova djevojčica i dječaka, i dalje postoji binarnost u prikazu likova prema spolovima.

I istraživači hrvatske dječje književnosti naglašavali su neravnopravan položaj djevojčica u dječjoj književnosti te postojanje spolnih stereotipa, rodnih uloga i neravnopravnosti spolova te pasivnog prikaza djevojčice u odnosu na aktivno prikazivanje likova dječaka (Zima, 2002; Batinić i Majhut, 2001).

3. Djevojčice u suvremenim slikovnicama

Suvremena dječja književnost donosi brojne promjene i na tematskom području i na području izraza te se otvara mnogim temama o kojima se ranije nije govorilo. Rad će na odabranom korpusu od 12 slikovnica objavljenih 2019-2021.⁴ prikazati na koji su način prikazane djevojčice te pojavljuje li se, uz aktualizaciju tema, u slikovnicama ipak i stereotipiziranje rodnih uloga⁵ te na koji su način prikazani likovi djevojčica, njihov fizički izgled, osobine i aktivnost i uloga u društvu. Kako je prikazano u kratkom pregledu izdvojenih ranijih istraživanja, autori su temi oslikavanja djevojčica i dječaka prilazili kvantitativnom metodom navodeći omjere pojavnosti muških i ženskih likova, njihovu zastupljenost u tekstu te osobine koje ih odlikuju. U ovom će se radu istraživanje bazirati na načinu pojavljivanja ženskih likova u odabranim slikovnicama koje su odabrane prema vremenskom kriteriju objavljivanja te naslovu u kojim se pojavljuju ženska imena te pojavnosti djevojčica kao likova u slikovnicama. Analizi slikovnica pristupit će se s obzirom na prevladavajuću temu ili problem.

⁴ Korpus čine slikovnice hrvatskih autora objavljenih u navedenom razdoblju i suvremene slikovnice prevedene na hrvatski jezik u navedenom razdoblju.

⁵ O spolnim se stereotipima i rodnim ulogama mnogo pisalo te će se izdvojiti samo neke napomene o toj problematici. Maleš (1988) navodi nekoliko elemenata u definiranju spolnih stereotipa: spolni stereotipi su očekivanja o određenim kvalitetama i tipičnom ponašanju muškarca i žene, kao predstavnika dviju različitih kategorija, a zasnivaju se na prepostavci o urođenim razlikama među njima, s obzirom na fizičke i psihičke osobine.

Spolni se stereotipi stvaraju u odnosu na društvena očekivanja o tome kako bi muškarci i žene trebali izgledati i ponašati se. Deaux i Lewis (1984.) donose model koji rodne stereotipe povezuje s oznakama određenog roda i uvjerenjima o njima te ih raspoređuju u četiri kategorije: osobine, uloge u domaćinstvu, fizičke karakteristike i izgled te zanimanja.

3.1. Slikovnice ekološke tematike

Tema zaštite okoliša i klimatskih promjena vrlo je aktualna, o tome se često progovara u medijima, a tema je ušla i u slikovnici i na taj je način pristupačna dječjim čitateljima. U slikovnicama analiziranim u radu ključnu ulogu brige za okoliš preuzimaju – djevojčice. U slikovnicama *Greta i divovi* (Tucker i Persico, 2019), *Leti, leti... vrećica!* (Pongrašić i Kosturanov, 2021) te *Sofija tvrdoglavica, buduća predsjednica* (Beaty i Roberts, 2020) djevojčice preuzimaju aktivnu ulogu te brinu o okolišu i klimatskim promjenama. One su prikazane u vanjskim prostorima, kao spremne na izlazak iz svoje „sigurne zone“ te kao one koje potiču na promjene na bolje. Osobine koje ih odlikuju su hrabrost, poduzetnost i upornost jer ne odustaju u svojim pokušajima i aktivizmu koji će dovesti do napretka društva u cjelini odnosno u ovim primjerima očuvanja okoliša. Navedene slikovnice u skladu su s aktualnim pokretima vezanim uz ženski aktivizam i (potencijalni) četvrti val feminizma u kojem ulogu pokretača promjena preuzimaju mlade žene. U svim se ovim slikovnicama očituje i edukativna funkcija odnosno korisna društvena uloga koju imaju djevojčice – poticanje čitatelja na očuvanje okoliša i razvijanje ekološke svijesti.

Ekološki aktivizam i borba protiv klimatskih promjena od 2018. godine vezuju se uz Gretu Thunberg⁶ koja je štrajkovima ispred švedske vlade 2018. inicirala pokrete „Fridays for Future“ ili „School Strike for Climate“ te je Greta za svoj aktivizam nominirana i za Nobelovu nagradu za mir 2019., 2020. i 2021. godine. Slikovnica *Greta i divovi* potaknuta je aktivizmom Grete Thunberg te u toj slikovnici djevojčica, koja živi u šumi, pokreće borbu protiv uništavanja šuma koje čine Divovi koji uništavaju prirodu i grade zagađene gradove. U ovoj slikovnici djevojčica se zauzima za one skupine koje su slabije i nemoće same riješiti problem – šumske životinje koje ostaju bez staništa zbog pretjeranog krčenja šuma, te se jedina usudi suprotstaviti Divovima. Njezin aktivizam ostvaruje se i na intelektualnoj razini te uporiše za svoj aktivizam dobiva u čitanju i informiranju što je u skladu s mogućnostima koje nam nudi suvremeno društvo – mnoge su nam informacije dostupne, ali treba ih znati i htjeti tražiti na pravom mjestu. Body i Lacny (2022) navode da je koncept povezivanja kritičkog mišljenja i djelovanja istaknut u slikovnicama koje su usmjerene temama očuvanja okoliša.

U prikazu Gretina lika nema iz ranijih razdoblja uočavanih rodnih stereotipa nego se pomak uočava u njezinoj upornosti, spremnosti preuzeti inicijativu i neovisnosti o drugima, a što rezultira uspjehom prvo stjecanjem sljedbenika, a potom i uspjehom u konačnom cilju – osvjećivanju Divova. Njezino samopouzdanje dovelo je do konačne pobjede i zaključka da nitko nije premalen da potakne promjene. I fizičkim je izgledom Greta u slikovnici prikazana u skladu sa svojom aktivnošću. Odjeća – hlače, tenisice i jakna – omogućuj joj nesmetano kretanje šumskim prostorima te obilježja ženskog izgleda uopće nisu važna, a da je djevojčica upućuje samo njezina duga kosa ispletena u dvije pletenice.

I u drugoj slikovnici koja se bavi zaštitom okoliša djevojčica je prikazana aktivistički, u vanjskim prostorima, a i njezin je poticaj na aktivizam intelektualne naravi – nakon domaće zadaće na temu vjesnika proljeća djevojčica počinje istraživati svoju okolinu. I dok je *Greta i divovi* slikovnica koja metaforički prikazuje borbu malog čovjeka protiv velikih korporacija i načina života koji ne vodi u dobrom smjeru, u slikovnici *Leti, leti...vrećica* donosi se tema s kojom se djeca mogu susretati u svakodnevnom životu. Djevojčica u svojoj okolini uočava zagađenja prirode, smeće koje je ostavljeno posvuda te odlučuje krenuti u akciju čišćenja parka. Ona preuzima inicijativu te njezin aktivizam, kao i Gretin, potiče i druge na aktivnost. Promjene počinju na mikrorazini njihova okruženja, a nastavljaju se planovima za daljnje čišćenje. Aktivizam djevojčice, njezina upornost i vrijednost imaju važnu društvenu ulogu i na korist su cijelome društvu. Dječji je aktivizam u suprotnosti s ponašanjem odraslih, koji su vjerojatno i doveli do zatečenog stanja, i oni tek nakon dječje inicijative započinju i sami s radom.

Želju za promjenama u društvu pokazuje i djevojčica Sofija iz slikovnice *Sofija, tvrdoglavica, buduća predsjednica* (Beaty i Roberts, 2020). I ova slikovnica otvara ekološku tematiku, ali i dijalog među generacijama u kojem mladi preuzimaju inicijativu za promjenama na bolje, posebno po pitanju uređenja okoliša i nepotrebnog zagađivanja. Djevojčica je i u ovoj slikovnici prikazana s osobinama spremnosti preuzimanja inicijative te u kontekstu njezinih karakteristika – tvrdoglavosti i upornosti, koje

⁶ Greta je svoj utjecaj uspjela ostvari i preko društvenih mreža te su joj one postale mjesto poticanja aktivizma te je, kako navodi Tomorad-Rudec (2020.) Greta Thunberg postala i *influencerica* koja svojim aktivizmom i primjerom želi potaknuti ljudi na promjene vlastitog načina života, ali i upozoriti na nejednakosti u društvu. O Greti, njezinom životu i aktivizmu napisana je i knjiga *Naša kuća u plamenu*.

su u funkciji ostvarivanja promjena u društvu. Ona stalno teži boljem. Kao i u slikovnici *Greta i divovi* i u ovoj se slikovnici „mala“ djevojčica bori protiv velikog sustava – gradske vlasti. Stereotipna bi očekivanja od male djevojčice bila da bude nemoćna i čeka pomoć nekoga drugoga, ali analizirane slikovnice djevojčice prikazuju kao one koje su spremne preuzeti inicijativu i suprotstaviti se jačima od sebe jer promjene počinju od malih stvari i jedna osoba može potaknuti promjene. I ovoj je slikovnici dječja ponašanje u kontrastu s ponašanjem odraslih te se djevojčica bori za ispravne ideale, dok su odrasli ti koji su doveli do problema.

Fizički izgled djevojčice tipičan je u skladu s očekivanjima kako bi djevojčica trebala izgledati te je ona odjevena u haljinu, ima dugačku kosu i cipelice na nogama. Ipak, jedan detalj sugerira njezinu spremnost i na aktivizam i na intelektualna promišljanja. Ona iz uha ima olovku koja upućuje na njezine ideje i spremnost da uči i djeluje. Intelektualne sposobnosti djevojčice dolaze do izražaja i spremnošću na preuzimanje inicijative, ali i u razgovoru u Gradskoj upravi u kojoj ju službenica odbija riječima: „Ne možeš izgradit' park. Ti si samo djevojčica!“ (Roberts, 2020), ali se Sofija dobro snađe te joj daje spreman odgovor u kojemu se vidi njezina snalažljivost, pronicljivost i inteligencija. Ona nakon neuspjeha ne odustaje nego ostaje uporna i na kraju postiže cilj – izgradnju parka, a potaknuta uspjehom, ima još ideja za napredak društva.

U analiziranim slikovnicama možemo vidjeti polarizaciju na razini djece / djevojčica i odraslih pri čemu su djeca ta koja dovode do promjena, njihov aktivizam vodi bolje svijetu, a odrasli su s jedne strane inertni, a s druge strane su oni ti koji su i doveli do ključnih problema. Oslikavanje takvog stanja u društvu dječjim čitateljima nastoji usaditi svijest da oni mogu biti dio promjena i učiniti svijet boljim mjestom.

3.2. *Slikovnice o različitosti*

U drugu skupinu slikovnica koje tematiziraju likove djevojčica u radu su svrstane slikovnice koje tematiziraju različitost. Halačev (2000) navodi da se u svjetskom izdavaštvu za djecu najnoviji trendovi ukazuju na veliku pozornost koja se posvećuje raznim značajkama ličnosti odnosno osobnosti, i tekstom i ilustracijom poštuje se osobna i tuđa različitost. Razvoj dječje književnosti u prvim desetljećima 21. stoljeća potvrđuje navedene tvrdnje.

Današnje društvo želi osvijestiti koliko je važno prihvatanje različitosti te teži inkluzivnosti i poštivanju svakoga čovjeka koji se na neki način razlikuje od ostalih. Tematiziranju različitosti u odabranim se slikovnicama pristupa različito, od prihvatanja vlastite različitosti do prihvatanja drugih koji su različiti od nas.

Slikovnica *Što sve mogu sa svojih šest nogu* (Pongrašić i Jelić, 2021) tematizira tjelesnu invalidnost prikazujući djevojčicu koja zbog svoje bolesti nije klonula i nesretna nego navodi po čemu je posebna i što može bolje od svojih vršnjaka. Ona svoje stanje doživljava kao prednost, a ne kao nedostatak. Prema njoj ne postoje stereotipni stavovi o osobama s invaliditetom i ne afirmira se njezina drugotnost, nego je ona prihvaćena ravnopravno u društvo vršnjaka. U slikovnici je važan njezin stav prema životu i karakter – ona u svemu vidi i traži prednost, dobro se nosi sa svojim hendihekompom te opisuje svoje viđenje svijeta iz invalidskih kolica. „Ja sam kao i svi, samo na malo drugačiji način. Svi moji prijatelji imaju dvije noge, a ja ih imam šest, i oni mi zavide. Ja mogu sve što i drugi, samo još bolje.“ (Pongrašić i Jelić, 2021) Samopouzdana je, snažna i spretna, unatoč fizičkom nedostatku. Likovni prikazi u slikovnici pokazuju da djevojčica aktivno sudjeluje u svim aktivnostima sa svojim vršnjacima. Vršnjaci su je dobro prihvatali i njezina tjelesna različitost nije bila smetnja za stvaranje prijateljstva i zajedničku igru. Upravo to stvara pozitivnu sliku o osobama koje su tjelesno različite, poziva na razmišljanje o tome da smo svi jednakо vrijedni, svi imamo pravo na prijateljstvo i radost.

Mentalne poteškoće tematizirane su u slikovnici *Vedrina suncokreta* (Šunić Vargec i Brezovec, 2021) koja tematizira život djevojčice Mije koja ima Downov sindrom. I ova slikovnica za cilj ima prikazati različitosti kao nešto normalno i poticati inkluzivnost osoba s Downovim sindromom. Prikazuje svakodnevnicu, dane u bolnici te druženje s vršnjacima, koji ju, što je izuzetno važno, prihvataju. Ona ima svijest o svojoj različitosti, ali ju doživljava kao posebnost, a u oslikavanju njezina karaktera ističe se vedrina. Sve izazove pretvara u vedre situacije te je prikazana kao dijete koje ima jednake potrebe kao i sva druga djeca – za ljubavlju, prihvatanjem i razumijevanjem. Njezina poteškoća ju ne stavlja u ulogu pasivnog lika kojemu je potrebna tuda pomoć, nego su situacije u kojima se nalazi (odlazak u bolnicu, odlazak logopedu, problemi s govorom i ponašanjem) prikazane kao izazovi s kojima se uspješno bori. Takav je prikaz izvan stereotipnog prikaza ženskih likova kao onih kojima je

potrebna pomoć i kao pasivnih. Ilustracije su u slikovnici u svrhu prikazivanja njezine različitosti jer se ona fizičkim izgledom razlikuje od druge djece.

U navedene je dvije slikovnice lik djevojčica bio prikazan u skladu s prihvaćanjem vlastite različitosti i samopouzdanja i vedrog duha koje su imale, a u slikovnici *Vita prihvata različite prijatelje* (Polak i Pribić, 2020) tematizira se prihvaćanje drugih koji su različiti. Vita i Dora su prijateljice koje se često razilaze u mišljenjima te baka Viti objašnjava postojanje različitosti u svijetu oko nas i da su razlike nužne i čine svijet zanimljivijim i boljim. Dijalog među generacijama u ovoj slikovnici ima pozitivan učinak na djetetovo prihvaćanje različitosti odnosno uočavanje kvaliteta u ljudima oko nas. Likovi djevojčica prikazani su različitim interesima, ali spremnih učiti i prihvati promjene. Vita ostaje dosljedna sebi i svojim interesima, ali prihvata da drugi mogu imati drugačije interese i talente kao i drugačiji fizički izgled. Djevojčica nije samo pasivni primatelj sadržaja, nego nakon razgovora s bakom razmišlja o onome o čemu su razgovarale, pokazuje interes o okolini i razlikama među ljudima te postaje znatiželjna.

Različitosti se u slikovnicama tematiziraju i kompleksnijom obradom teme te posljednja slikovnica koja tematizira različitost tematici pristupa drugačije i namijenjena je starijim dječnjim implicitnim čitateljem odnosno djeci školske dobi. *U blizini živi djevojčica* (Mlakar Črnić i Škerl, 2020) pisana je u dnevničkoj formi te dnevnički subjekt piše o djevojčici koja ide s njim u razred i živi u blizini, ali se fizičkim izgledom, odjećom odnosno socijalnim stanjem i ponašanjem razlikuje od druge djece. Djevojčica je migrantica te je njezino materijalno stanje loše što joj onemogućuje uklapanje. Ona nema prijatelje te je njezinim vršnjacima neprimjetna, nevidljiva. Djevojčica koja piše dnevnik tek odlaskom migrantske djevojčice shvaća koliko su djeca prema njoj bila nepravedna i da su sva djeca jednakovrijedna. Ženski je lik u slikovnici prikazan kao slab, neprihvatan, ali tome nisu uzrok rodna obilježja, nego kulturološka i socijalna. Djevojčica je bila drugačija jer je bila siromašna i iz druge kulture i zbog toga se nije mogla uklopiti u društvo vršnjaka. Razvijanje empatičnosti djevojčice koja piše dnevnik također je u funkciji shvaćanja kulturnih razlika kao i socijalnih teškoća s kojima se djeca bore i zbog kojih se nerijetko ne mogu uklopiti u društvo.

3.3. Slikovnice o prijateljstvu

Prijateljstvo je važno u svakom periodu čovjekova života, a osobito je u dječjoj dobi bitna socijalizacija i društvo vršnjaka. Dok neka djeca lako sklapaju prijateljstva, neka to čine teže i nailaze na različite probleme. Odabранe slikovnice likove djevojčica u kontekstu prijateljstva prikazuju na različite način – od prijateljstva djevojčice i dječaka, problemskih slikovnica o sklapanju i održavanju prijateljstva do prijateljstva djece / djevojčica i životinja.

Ravnopravnost muških i ženskih likova do izražaja dolazi u slikovnicama koje tematiziraju prijateljstvo dječaka i djevojčica naglašavajući razlike koje postoje među njima, ali koje nisu potaknute rodnim stereotipima. Slikovnica *Svemirsко prijateljstvo* (Novosel i Kadoić, 2020) tematizira prijateljstvo djevojčice i dječaka koji su svaki na svoj način društveni *outsideri*. Njihovi su interesi različiti – djevojčicu Melitu zanima čitanje te su joj knjige prilika za bijeg od grube stvarnosti i loših ljudi, a dječak Pero iz istog razloga svoj interes okreće glazbi. Slučajnim susretom počinju se zблиžavati te prenose svoje interes jedno drugome. Djevojčica je oslikana u kontekstu intelektualnih aktivnosti odnosno čitanja koje danas djecu sve manje zanima te se ta aktivnost prema danas češće vezuje uz interes djevojčica nego dječaka. Bijeg od stvarnosti koji su oboje tražili u svojoj aktivnosti pokazuje da se i dječaci i djevojčice mogu osjećati loše u svojoj okolini, ali oboje su bili spremni na prihvaćanje izazova i promjene te su, iako društveni *outsideri*, ravnopravni.

Suprotnost dvaju likova prikazana je i u slikovnici *Oliver i Zola: Maštovito putovanje* (Stipić i Aduković, 2021) te se dječaci i djevojčice okreću tehnologiji ili čitanju u svom slobodnom vremenu. Dječak Oliver dane provodi u parku, ali ne u igri i aktivnosti već on i prijatelji gledaju animirane filmove na mobitelima, dok djevojčica Zola u parku vrijeme provodi čitajući. Njihova konverzacija vodi se na temu čitanja i tehnologije i navođenja prednosti onoga kako provode vrijeme te mu djevojčica otkiva svijet čitanja i što je sve moguće doznati i doživjeti čitanjem. Djevojčica, iako se bavi aktivnošću za koju se, kako je već navedeno, češće odlučuju djevojčice, ujedno se bavi i intelektualnom aktivnošću te je ona ta koja potiče na bavljenje onim što može biti korisno za život i obrazovanje. Ona promiče čitanje, ima šire vidike i otvorena je podijeliti ih s drugima. Njezin fizički izgled, narančasta raspuštena, pomalo neuredna kosa, upućuje na njezin avanturistički duh koji se ostvaruje čitanjem knjiga. Gledajući prikaz djevojčice i dječaka u knjizi, možemo uočiti da ni jedno od njih nije sklonio fizičkim aktivnostima,

nego se njezin aktivizam ostvaruje na intelektualnoj razini dok je dječak podređen i njegov fokus zanimanja je mobitel koji pasivizira um.

Neka djeca se teže uklapaju u društvo i teže skapaju prijateljstva, a prikaz takve djece donosi se u slikovnicic *Mišini novi prijatelji* (Percival, 2021) u kojoj djevojčica Miša ne sklapa prijateljstva s drugom djecom nego si igračke izrađuje sama. Njezina kreativnost zainteresirala je dječaka Josipa te se oni upoznaju i postupno sklapaju prijateljstvo te počinju zajedno izrađivati igračke. Oni su u svojoj aktivnosti ravnopravni. Dječak je u početku prikazan kao aktivniji i poticajniji, ali joj pruža podršku i na taj način razvija njezino samopouzdanje i pomaže joj uključenju u društvo. On je taj koji je prikazan nestereotipno kao onaj koji se brine o slabijima i pomaže im, dok djevojčica je ta koja treba pomoći na socijalizacijskoj razini.

Prijateljstvo djece i životinja česta su tema dječje književnosti što tematizira i slikovnica *Moj prijatelj Mačkodlak* (Savičević Ivančević i Mrzljak, 2021). I u ovoj se slikovnici dječji likovi dovode u iskušenja suočavanja sa stvarnim svijetom. Djevojčica Jela praznike provodi na selu kod svoje pratetke Micike. Nema društva i ništa joj se zanimljivo ne događa pa odlučuje otici u šumu premda ju je dječak upozorio da je šuma opasna i strašna jer тамо živi čudovište Mačkodlak, s kojim ona kasnije skapa prijateljstvo. Djevojčica je u slikovnici prikazana kao hrabra, odlučna i spreman na nove izazove koji uključuju istraživanje opasnih vanjskih prostora. Ona je samopoudzana i odlučna te se zalaže za prijatelja Mačkodlaka i u situaciji kada treba zaštiti Mačkodlaka od ljudi koji ga žele odvesti u sklonište za nezbrinute životinje. Ona je ta koja uzima životinju u svoju zaštitu, ali to čini svojom aktivnošću i otvorenim suprotstavljanjem odraslima što prikaz njezina lika čini izvan uobičajenih rodnih stereotipa.

3.4. Slikovnice o karakternim osobinama

Samopouzdana djeca lakše podnose izazove koje život pred njih stavlja, ne boje se izazova, novih stvari, promjena te se osjećaju sposobno i vrijedno. Samopouzdane djevojčice koje se ne boje izazova već su prikazane u ovom radu, a slikovnica *Matilda nikad ne odustaje* (Percival, Doležal, 2021) govori o izgradnji pozitivne predodžbe o sebi, izgradnji samopouzdanja i ovladavanju osjećajima. Glavni je lik u slikovnici djevojčica Matilda čiji je svijet bio baš onakav kakav je željela. Bila je sretno dijete, imala je sve što poželi, no jednoga dana njezin se svijet preokrenuo naglavačke. Sve što joj se do tada činilo jednostavnim, sada je postalo teško te je počela gubiti volju za bilo čim, od prijatelja do igranja u domu ili čitanja. Promjeni njezina stanja pomaže gledanje bubamare koja se, iako na leđima, pokušava izboriti za sebe. Bubamara ju motivira da ponovno počne pokušavati nešto što joj prethodno nije uspjelo te Matilda ponovno otkriva radost u igri igračkama i s prijateljima te u čitanju. Shvatila je da se može nositi sa životnim izazovima i da mora vjerovati u sebe. Kroz slikovnicu je prikazana njezina psihološka promjena – od djevojčice koja staje pred prvom preprekom do djevojčice koja je hrabra i može nadvladati svoje strahove. Ona sama dolazi do spoznaje što treba promijeniti pa iako na početku bezvoljna i slaba, svojim zapažanjima i promišljanjem o svijetu oko sebe, prvenstveno o onima koje smatramo slabijima i u nemoćnim situacijama, kao što je bila bubamara, ona se uspijeva promijeniti bez da je tražila zaštitu drugih ili pomoći drugih.

4. Zaključak

Suvremena dječja književnost otvorena je svim temama stoga i promjene i događaji iz izvanknjivne stvarnosti ulaze u dječju književnost. Pitanja položaja žene i ravnopravnosti spolova aktualna su već desetljećima, ali su se posljednjih godina različitim pokretima intenzivirala, a žene su postale inicijatori u borbi protiv različitih tipova društvenih nepravdi.

Kako je prikazano u pregledu ranijih istraživanja, dječja je književnost često ženske likove oslikavala u okviru stereotipnih rodnih uloga te su imale podređen položaj i manju zastupljenost u djelima. U ovome radu analizirano je dvanaest recentnih slikovnica u kojima se pojavljuju ženski ljudski likovi. U analiziranim slikovnicama djevojčice su prikazane s odmakom od stereotipnih obrazaca, kao aktivni likovi koje odlikuje hrabrost, samopouzdanje i poduzetnost te intelektualna nadmoć. Djevojčice se prikazuju kao svjesne potrebe za promjenom u svojoj (široj ili užoj) okolini te su spremne na pozivanje na promjene ili na mijenjanje sebe. U slikovnicama koje tematiziraju ekološku problematiku djevojčice su prikazane kao uzor drugima te vlastitim primjerom potiču i druge na savjesno djelovanje prema okolini, ne boje se preuzeti inicijativu i ne odustaju nakon neuspjeha. Njihova je uloga društveno korisna jer teže napretku i boljitužu života u zajednici te na inteligentan i snalažljiv način ostvaruju svoj cilj. U slikovnicama o različitosti ističe se osobnost djevojčica – vedar duh i optimizam te im tjelesna ili

mentalna poteškoća ne predstavljaju probleme pri uklapanju u društvo, a navedene slikovnice ujedno imaju i inkluzivnu funkciju te dječje čitatelje navode na promišljanje o životu ljudi koji su drugačiji. Prihvaćanje različitosti ključno je i u slikovnici u kojoj je djevojčica neuklopljena zbog svoje socijalne situacije i kulturološkog podrijetla, a slikovnica prenosi ideju o prihvaćanju različitosti i razvijanju tolerancije i shvaćanja drugih.

U slikovnicama koje tematiziraju prijateljstvo prikazuju se prijateljski odnosi djevojčica i dječaka, ali u njima su djevojčice nositelji intelektualnih aktivnosti i one potiču na ono što će biti korisno za njih, u ovim primjerima, na osobnoj razini. I kada imaju nedostatak samopouzdanja, djevojčice do rješenja dolaze same ili uz nečiju pomoć, ali kritičkim promišljanjem i promatranjem okoline dolaze do spoznaja i spremne su na promjene koje će im donijeti dobro.

Slike djevojčice u odabranim slikovnicama odmiče od stereotipne slike očekivanja kakva djevojčica treba biti te što smije ili ne smije raditi. Promiće se ideja da ne postoji ono što djevojčice ne mogu te da je vjera u sebe prvi korak prema ostvarenju svih zamisli koje su u skladu sa suvremenim društвom u kojemu vladaju nove vrijednosti koje teže prihvaćanju različitosti i ravnopravnosti.

LITERATURA

- Batinic, Štefka i Majhut. Berisalv (2001): *Od slikovnjaka do vragobe: hrvatske slikovnice do 1945.* Hrvatski školski muzej, Zagreb.
- Body, A., Lacny, J. (2022): Philanthropic tales: A critical analysis of how philanthropic citizenship is represented in children's picture-books – problems and possibilities. *Education, Citizenship and Social Justice* Pristup na: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/17461979211061798> [1.9.2022.]
- Coats, Karen (2017): Gender in picturebooks, u: Kümmerling-Meibauer, B. (ur.): *The Routledge companion to picturebooks*, Imprint Routledge. London and New York. 119–127.
- Cohrane, K. (2013.): *The fourth wave of feminism: meet the rebel women.* Preuzeto sa: <https://www.theguardian.com/world/2013/dec/10/fourth-wave-feminism-rebel-women> [1.9.2022.]
- Deaux, K., Lewis, L. L. (1984): Structure of gender stereotypes: Interrelationships among components and gender label. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46.5. 991–1004.
- Gajger, L. i Car, V. (2020). Prikaz emancipirane žene 21. stoljeća u reklamama za parfem. *Medijske studije*, 11.22. 102–120.
- Gooden, A. M. & Gooden, M. A. (2001): Gender representation in notable children's picture books: 1995–1999. *Sex Roles: A Journal of Research*, 45.1-2. 89–101.
- Grauerholz, E. & Pescosolido, B. A. (1989): Gender representation in children's literature: 1900-1984. *Gender & Society*, 3. 1. 113–125.
- Halačev S. (2000): Sadržaj slikovnice kao prilog razvoju samopouzdanja u djece, u: Javor, R. (2000, ur.), *Kakva je knjiga slikovnica*, Knjižnice grada Zagreba, Zagreb. 79–82.
- Hamilton, M.C., Anderson, D., Broadbuss, Young, K. (2006): Gender Stereotyping and Underrepresentation of Female Characters in 200 Popular Children's Picture Books: A Twenty-first Century Update. *Sex Roles*, 55. 757–765.
- Maleš, Dubravka (1988): *Obitelj i uloga spola: utjecaj roditelja na usvajanje uloge spola kod djece.* Školske novine, Zagreb.
- Mattix, A. & Sobolak, M. J. (2014): Focus on Elementary: The Gender Journey in Picturebooks: A Look Back to Move Forward. *Childhood Education*. 90. 3, 229–233.
- Nikolajeva, Maria, Scott, Carolle (2001): *How picturebooks work.* Routlege, New York
- Trevino, Marisa B. (2019): Gender in Children's Picture Books: A 21st Century Update. *Sociology and Anthropology Honors Theses.* 6. Preuzeto sa: https://digitalcommons.trinity.edu/socanthro_honors/6 [1.9.2022.]
- Tomorad-Rudec, L. (2020): Naša kuća u plamenu – naša borba protiv klimatskih promjena (Greta Thunberg, Svante Thunberg, Beata Ernman i Malena Ernman). *Socijalna ekologija*, 29. 1. 122–125. Preuzeto sa: <https://hrcak.srce.hr/238010> [1.9.2022.]
- Weitzman, J. L., Eifler, D., Hokada, E., Ross, C. (1972): Sex-Role Socialization in Picture Books for Preschool Children. *American Journal of Sociology* 77. 6. 1125–1150.

Zima, Dubravka (2002): Spolni identitet i stereotipi: Jesu li spolne uloge tabuizirane u hrvatskoj dječjoj književnosti, u: Javor, R. (2002, ur.): *Tabu teme u književnosti za djecu i mladež*. Knjižnice grada Zagreba. Zagreb. 80–89.

IZVORI:

- Beaty, Andrea, Roberts, David (2020): *Sofija tvrdoglavica, buduća predsjednica*. Profil knjiga, Zagreb.
- Mlakar Črnič, Ida, Škerl, Peter (2020): *U blizini živi djevojčica*. Ibis grafika d.o.o., Zagreb.
- Novosel, Iva, Kadoić, Ana (2020): *Svemirska prijateljstvo*. Sretno Srce, Zagreb.
- Percival, Tom (2021): *Matilda nikad ne odustaje*. Profil knjiga, Zagreb.
- Percival, Tom (2021): *Mišini novi prijatelji*. Profil knjiga, Zagreb.
- Polak, Sanja, Pribić, Sanja (2020): *Vita prihvaća različite prijatelje*. Extrade, Kastav.
- Pongrašić, Alma, Kosturanov, Vane (2021): *Leti, leti...vrećica!*. Kreativna mreža, Zagreb.
- Pongrašić, Zoran, Jelić, Marijana (2021): *Što sve mogu sa svojih šest nogu*. Knjiga u centru, Zagreb.
- Savičević Ivančević, Olja, Mrzljak, Lucija (2021): *Moj prijatelj Mačkodlak*. Sandorf, Zagreb.
- Stipić, Zrinka, Ajduković, Dora (2021): *Oliver i Zola: Maštovito putovanje*. Mind Ability, Zagreb.
- Šunić Vargec, Nataša, Brezovec, Jelena (2021): *Vedrina suncokreta*. Evenio, Varaždin.
- Tucker, Zöe, Persico, Zoe (2019): *Greta i divovi*. Školska knjiga, Zagreb.

ACTIVE AND STRONG – PORTRAYAL OF GIRLS IN CONTEMPORARY PICTUREBOOKS

Abstract

In a democratic society, it is necessary to develop gender equality from an early age in order to preserve the values acquired in childhood throughout life. Literature can be one of the ways for the adoption of gender equality, because contemporary children's literature corresponds both on the thematic and didactic levels with extra-literary reality, thematizing social current events, but also projecting an image of childhood in accordance with the prevailing social norms.

Picturebooks, as a literary genre that children first encounter, offer the possibility of acquiring values from an early age. The paper will analyze a selected sample of children's picturebooks that belong to recent literary production and that were published in Croatia in the period 2019-2021, in which way girls are depicted and what educational values are the picturebooks focused and how they project gender equality, the depiction of girls' characters and their characteristics.

Keywords: *picturebook, gender equality, childhood, contemporary children's literature*

АУТОРИ / SZERZÓK / AUTORI / AUTHORS

**11. МЕЂУНАРОДНА МЕТОДИЧКА КОНФЕРЕНЦИЈА
11. NEMZETKÖZI MÓDSZERTANI KONFERENCIA
11. MEĐUNARODNA METODIČKA KONFERENCIJA
11TH INTERNATIONAL METHODOLOGICAL CONFERENCE**

1. Lidija Bakota	17. Anamarija Kanisek	33. Despina Sivevska
2. Bencéné Fekete Andrea	18. Klasnić Irena	34. Sós Katalin
3. Bernhardt Renáta	19. Marija Lörger	35. Stankov Gordana
4. Bertók Rózsa	20. Neda Lukić	36. Szaszko Rita
5. Borsos Éva	21. Magyar Ágnes	37. Александар Томашевић
6. Marta Cvitanović	22. Major Lenke	38. Vesna Trajkovska
7. Demin Andrea	23. Lidija Mesinkovska Jovanovska	39. Trembulyák Márta
8. Danijela Drožđan	24. Сања Николић	40. Viola Attila
9. Marina Đuranović	25. Papp Zoltán	41. Tomislava Vidić
10. Furcsa Laura	26. Patocskai Mária	42. Violeta Valjan Vukić
11. Győrfi Tamás	27. Sonja Petrovska	43. Smiljana Zrilić
12. Holik Ildikó Katalin	28. Pintér Krekić Valéria	44. Vedrana Živković Zebec
13. Horák Rita	29. Povázai-Sekulić Leonóra	
14. Александар Јанковић	30. Ivan Prskalo	
15. Нела Јованоски	31. Jadranka Runcheva	
16. Лаура Калмар	32. Sanda István Dániel	

СИР - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

371.13(082)

371.3(082)

37:004(082)

УЧИТЕЉСКИ факултет на мађарском наставном језику. Међународна методичка конференција (11 ; 2022 ; Суботица)

Промена парадигме у образовању и науци [Електронски извор] : зборник радова = Paradigmaváltás az oktatásban és a tudományban : tanulmánygyűjtemény / 11.

међународна методичка конференција, Суботица, 3–4. новембар 2022. = 11.

Nemzetközi Módszertani Konferencia, Szabadka, 2022. november 3–4. ; [уредници Márta Törteli Telek, Éva Vukov Raffai]. - Суботица = Szabadka = Subotica : Учитељски факултет на мађарском наставном језику, 2022

Начин приступа (URL):

https://magister.uns.ac.rs/files/kiadvanyok/konf2022/Method_ConfSubotica2022.pdf. -

Начин приступа (URL): <http://magister.uns.ac.rs/Kiadvanyaink/>. - Начин приступа

(URL): <https://magister.uns.ac.rs/Публикације/>. - Насл. са називног екрана. - Опис заснован на стању на дан: 26.12.2022. - Радови на срп. (хир. и лат.), мађ., хрв. и енгл. језику. - Библиографија уз сваки рад. - Summaries.

ISBN 978-86-81960-20-2

а) Учитељи -- Образовање -- Зборници б) Васпитачи -- Образовање -- Зборници в) Настава -- Методика -- Зборници г) Образовање -- Информационе технологије -- Зборници

COBISS.SR-ID 83867913